
*Б.І. Андрусишин
(м. Київ)*

СЕЛО ХОРОСТЕЦЬ НА ІСТОРИЧНІЙ І МІФОЛОГІЧНІЙ МАПІ УКРАЇНИ

Улітку 2003 р. село Хоростець Козівського району на Тернопільщині відзначило своє 500-річчя. Воно розташоване на правому березі річки Стрипи – притоки Дністра. Своїми кучерявими ясенами село нагадує зелений гай. Кожний, хто про нього довідується, задумується над його назвою, яка асоціюється з чимось хорошим, добрим. Це й справді так. Адже в ньому живуть доброзичливі, привітні люд. Походження назви села губиться у сивій давнині та оповите легендами.

“В середніх віках аж до половини XVIII століття Бережанський повіт (куди входило с. Хоростець. – *А.Б.*) і всі окружаючі його повіти були покриті суцільними лісами, в яких зрідка понад річкою або кругом штучних ставків були невеличкі селянські оселі і хутори, населення яких займалося літом випасом рогатої худоби і овець, а на невеличких корчунках кругом села сіяли просо, горох і коноплі, ловили в річках рибу, а в лісах збирали різні ягоди і гриби, а зимою ловили на сильці і капкани дрібну дичину”¹, – так описував природничо-географічне середовище, в якому виникали й розвивалися навколишні села, отець Павло Олійник, котрий у 20 – 40-х рр. ХХ ст. був парохом у с. Хоростець та залишив детальні спомини, в яких містяться унікальні матеріали з історії західноукраїнських земель із найдавніших часів до початку 60-х рр.

Пам’ятаю, у дитинстві мене, як й інших допитливих однолітків, дуже цікавило походження назви нашого села Хоростець і його окремих кутків – Гора, Кінець, Лопаївка, Шлях, Грабарі (від грабів, які росли там, або жителя, що відповідав за похоронні обряди). Особливою таємничістю віяло від назв Лиса гора (за українською міфологією, місце відьом), Кібці (там живе дідько), Бондарівка і Дубина, де, за переказами, росли кремезні дуби, густий гай, в якому протікала невеличка річка, а з криниці можна було напиться кришталево чистої холодної води. Саме тут, як розповідав блаженної пам’яті Іван Мороз – брат моєї бабусі Марії – оселився чоловік на ім’я Стець. Він нібито прибув у наші краї зі спаленого татарами сусіднього села Хороброва, поставив біля криниці в Дубині церкву та став освоюватися. За легендою, з часом церква пішла під воду, а на її місці, біля криниці, у Великодні свята з-під землі було чути церковні дзвони. До сходу сонця люди йшли до криниці, щоб цілющою водою вилікувати очі, інші хвороби. Згодом у Дубину потягнулися інші переселенці, яким старожил надавав допомогу, за що отримав від вдячних людей характеристику “Хороший Стець”, а звідси – Хорош-Стець – Хоростець.

В цісарські часи ремісники й лісоруби, які поселилися у Дубині, рубали дуби, розпилювали їх і виготовляли бочки. Від цих майстрів частина Дубини стала називатися Бондарівкою. За іншими оповідями, назва села зв'язана з урочищем Дубина, куди люди ходили збирати хмиз (для забезпечення тепла, світла, затишку в оселі, вогонь у слов'ян асоціювався із Сонцем, яке дарувало тепло та світло), від чого і закріпилася назва села Хворостець – Хоростець. На нашу думку, ці розповіді мають побутове, місцеве значення.

На версіях щодо походження назви села можна було б поставити крапку, якби не новітні дослідження з історії в останнє десятиліття, коли з набуттям Україною незалежності не лише професійним історикам, а й широкому громадському загалу стали доступні цілі пласти раніше невідомих джерел, матеріалів та концепцій української минувшини. Мова йде ось про що. Перша письмова згадка про село Хоростець датована 1503 р. Мені вдалося віднайти її ще в 1982 р., коли, будучи студентом, працював у Центральній науковій бібліотеці АН УРСР (нині – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського) у відділі рідкісної книги, готуючи дипломну роботу. В книзі Івана Крип'якевича “Коротка історія Зборова до початку ХІХ в.” зазначалося: “Перші історичні звісти про зборівську околицю маємо з половини ХV століття. В 1440 р. вперше згадуються Помаряни, 1443 р. – Годів, 1465 – Кізлів і Таврів, 1472 р. – Озерянка, 1483 р. – Пługів, 1494 р. – Погребці, Жабин, Кальне, 1503 р. – Цецеве, Хоростець, Хоробрів, 1504 р. – Глинна, 1532 р. – Товстоголови, Метенів, 1542 р. – Озерне, Сервіюк та ін.”²

Розмірковуючи над походженням назви села з погляду на тисячолітню історію українського народу, я, як науковець, зробив спробу дати власне її трактування. Перший варіант назви пов'язую з дохристиянським богом Хорсом, який у міфології східних слов'ян вважався одним з головних язичницьких божеств. Уважають, що Хорсові поклонялись як Богові світанкового Сонця. Його пошановували арійсько-трипільські племена. Запис про Хорса є в літопису під 980 р. й у “Слові о полку Ігоревім”. Відомий історик та археолог М.Ю. Брайчевський називав Хорса іранським божеством Сонця³. О.П. і П.П. Толочки також називають його іранським Богом, що ввійшов до слов'янського язичницького пантеону, очевидно, від сіверян, які зазнали помітного впливу іраномовного населення⁴.

Відома перша самоназва праукраїнців – арії або орії, де корені “ар”, “ор” – світло (санскрит). Звідси – сонцяни, сонцешанувальники. Сліди перших з них археологи відшукали й дослідили в Дніпровському Надпоріжжі, у лісостепу Правобережжя та Лівобережжя, на Поліссі, біля Львова, Тернополя, Ужгорода. Спадкоємцями аріїв багато істориків вважають давніх русичів. Відомі розкопки давньоруських могильників і на західній околиці сіл Хоростець та Хоробрів⁵.

За легендами-переказами, на західній околиці села існувало поселення Загородня (в корені якого також знаходимо буквесполучення “ор”), яке було спалене завойовниками, а його жителі переселились у два кінці підковоподібної балки, де, власне, й нині знаходяться села Хоростець і Хоробрів.

В археологічному відношенні територія навколишніх сіл вивчена

слабо. Проте навіть скупі дані окремих розкопок свідчать про спадкоємність та безперервність культурного розвитку місцевого населення протягом багатьох століть.

Дані археологічних розкопок підтверджуються літописними відомостями часів княжої доби. “У рік 993 пішов Володимир на хорватів. А коли вернувся він із війни хорватської, то тут печеніги прийшли по тій стороні (Дніпра) од Сули. Володимир пішов супроти них...”⁶. Похід на хорватів завершився об’єднанням східнослов’янських земель у складі Київської Русі. Вхідження племен, що заселяли землі сучасної Тернопільщини, до складу останньої сприяло зміцненню зв’язків між племенами, прискорило розвиток господарства. В давньоруський період взагалі йшло заселення земель. Зазначені події відбулися всього через п’ять років після хрещення Русі-України. Не виключено, що одним із завдань зазначеного походу була християнізація слов’янських племен хорватів й інших, які проживали на теренах західного Поділля і Підкарпаття.

За 8 років до прийняття християнства князь Володимир створив у Києві пантеон язичницьких богів, серед яких згадується Хорс: “І став Володимир княжити в Києві один. І поставив він кумири на пагорбі поза двором теремним: Перуна дерев’яного, а голова його була срібна, а вус – золотий, і Хорса, і Дажбога, і Стрибога, і Симаргла, і Мокош”⁷, – писав літописець. Академік Б. Рибаків припускав, що у слов’янській міфології Хорс самостійного значення не мав, а був лише невід’ємним доповненням образу Дажбога – Сонця. Він же вважав, що в літопису під 980 р. ієрархічність цих богів дещо порушено⁸. З приводу останнього твердження вченого дозволимо собі зробити такі застереження. Чи міг хтось із панівної верхівки держави самостійно прийняти рішення, як розміщувати пантеон богів на Київській горі? Очевидно, що ні великий князь, ні його оточення не могли не зважати на політеїстичну систему релігійних вірувань, котрі відповідала структурі тогочасного феодального суспільства, як й у багатьох давніх державах (Греція, Рим, Єгипет та ін.).

Пригадую, ще будучи студентом першого курсу історичного факультету, влітку 1979 р., за рекомендацією доц. Н.М. Кравченко був делегований на серію телепередач, присвячених 1500-літньому ювілею Києва під загальною назвою “Погляд у майбутнє”, участь в яких брав академік Б.О. Рибаків. На моє запитання, що історична, археологічна наука має значно древніші свідчення про дату заснування Києва, ніж офіційно затверджену, він відповів, що у Києві вчені-історики слабо вивчають той період і тут немає відповідної сильної історичної школи. Нам було дивно чути про таке. Адже ми, студенти, знали дещо про наукові школи М. Грушевського, В. Антоновича, В. Петрова, про які під виглядом критики “буржуазного націоналізму” розповідав на своїх лекціях доцент Г.В. Січкач. Звичайно, результатами роботи цих шкіл ніхто не міг тоді скористатися.

В усіх політеїстичних системах завжди виокремлювалася фігура основного божества (на Русі – Перуна), але його верховенство майже ніколи не призводило до підпорядкування ієрархії великих та малих богів. Важко пояснити “появу Хорса та Симаргла, божеств індо-іранського походження, у пантеоні східних слов’ян” й авторам фундаментальної тритомної “Давньої історії України” (К., 2000)⁹.

Відповідь на поставлене запитання, на нашу думку, слід шукати саме в період існування арійсько-трипільських племен, коли і Хорс – божество сонячного світла – й Симаргл – трипільський крилатий пес, нижче божество, охоронець урожаю, посівів і землеробства – входили до пантеону шанованих богів праукраїнської етнічної спільноти, починаючи з аріїв-трипільців, через антсько-полянський союз, літописні слов'янські племена, росів-русів аж до давньоукраїнської держави – Київської Русі. Визнати таку схему розвитку, її безперервність на українських землях, звичайно, радянський учений не міг та й, очевидно, не хотів. У концепціях Б. Рибаківа для історичного процесу характерне державницьке начало, а не етнічне, народницьке, автохтонне.

Включення Хорса як давньоруського божества до пантеону богів князем Володимиром, розміщення його ідола поряд з іншими богами на пагорбі в Києві можна пояснити, на наш погляд, також тим, що він був значно древнішим за Дажбога і дуже популярним на обширних слов'янських теренах із прадавніх часів, незважаючи на те, що на Русі вважався іноземним, іранським¹⁰.

Очевидно, духовна сила, закладена у генетичній пам'яті русичів-росів, була настільки сильною, що не рахуватися з нею князь Володимир не міг, а вилучення Хорса з пантеону викликало б незадоволення серед населення. Цілком імовірно, що князь не лише не збирався вилучити останнього з пантеону, а, навпаки, прагнув ще раз підкреслити його значимість на обширних територіях, населених слов'янськими племенами, що підтверджується сучасною топонімікою.

В княжі часи сонячне язичницьке божество Хорс новгородський поряд із Дажбогом древлянським, мабуть, мали відношення до утворення та утворення билинного епітета Володимира – “Красне сонечко”. Зображення як Дажбога – Сонця, так і Хорса – Сонця могли фігурувати на знаменах князя, у його гридниці, на ганку палацу. Красне сонечко могло бути вишите й на грудях князівського вбрання, причому не тільки парадного, а і похідного, в якому він об'їжджав славнозвісні “богатирські застави”, фортеці проти печенігів¹¹. Хорс був господарем тієї землі, в якій Володимир княжив із дитинства. Саме по собі красне сонечко – джерело світла, тепла, радості – дуже придатний образ для поетичної персоніфікації.

В історичній, етнографічній, філологічній літературі знаходимо твердження, що в основі слів з коренем “хор” лежить поняття “сонце”. Поселення, назви яких мають у корені буквесполучення “ор” – сонце, пов'язані з давніми арійськими племенами, які жили на українських територіях багато тисячоліть тому.

Існує думка про переселення аріїв із Придніпров'я в Перське нагір'я. Доарабська самоназва аріїв – парси (перси) звучить “аре” з назви їхньої держави Орасанії (майже Оратанії). Звідти давня назва Ірану – Персія та назва провінції Хоросан, де “орос” – сонячний, “ан” – небо, небесний¹².

Щодо походження імені Хорс учені висували різні гіпотези. Дослідник слов'янського фольклору О. Потебня звернув увагу на зв'язок слів “хорощ” і “Хорс”. Деякі вчені дійшли висновку, що останній означав сонце в його щоденному круговороті (М. Гальковський). Він витлумачив ім'я Хорс від грецького “хорос”, що означає коло. Хоросом називається круглий підсвічник у храмах. Хоровод – в українській мові –

круговий рух, хорошуль – круглий ритуальний пиріг – курлик, хороми – кругова забудова із замкненим подвір'ям¹³. У сучасній українській мові слово “хороство” витлумачується як “вродливість”, “пригожість”¹⁴. Можна вважати, що й слова “хороший”, Хоростець означають сонячний, світлий. Загалом усі великі міста держави аріїв несли в своїх назвах ознаки Сонця – світла. Дотепер у нас залишилися арійські закляття: не зашкоть сонцю, землі та воді, не можна плювати у вогонь, що уособлює сонце, тим паче в криницю, бити землю – нею клялися, її цілували.

Від Хорса пішли і топоніми: Корсунь, Коростень, Коростишів, Херсон, Херсово в Хорватії, Хоршов у Чехії, Орша (Орса) в Білорусії. У сербів є чоловіче ім'я Хорс. В Україні – назва річки Оржиця (Х-Оршиця). Від Хорса пішли й назви м. Керчі: давня назва – Корчев-Хоршев – Хорсев та м. Хоростків, села Хоробрів Тернопільської й Львівської областей, смт Хорошеве Харківської та с. Хоренки на Полтавській областях, р. Хорол, о. Хортиця, смт Хоробор на Чернігівщині та ін.¹⁵

Чи не свідчить ця схожість топонімів і гідронімів про колись єдину праукраїнську людність, об'єднану в антсько-полянський союз племен¹⁶, яка шанувала, крім інших язичницьких богів, божество життєдайного сонячного світла Хорса й поклонялася йому? “Під ударами завойовників частина праукраїнців загинула, інша – підкорилася останнім та асимілювалася серед навколишніх народів, решта відійшла у віддалені регіони. Ними стали Балкани, Центральна Європа, Мала Азія й лісостепова зона України”, – зазначав В.І. Борисенко¹⁷.

“Літопис руський” згадує м. Хоробор у Чернігівській землі на південному березі Десни між ручаями Бобрик і Хоробор (осушені. – **А.Б.**) (нині смт Макошине (городище в урочищі Хоробор) Менського району Чернігівської обл.)¹⁸ під 1152 р. У ньому відбулася зустріч Юрія Долгорукого та Ізяслава Давидовича, які вели боротьбу за київський стіл. Під 1154 р. у літописі відзначено похід Ізяслава Мстиславовича й Ярослава Володимировича на Галич¹⁹. Цілком імовірно, що чернігівські дружинники з Хоробора залишили на галицьких землях і назви топонімів, зокрема м. Хоростків, села Хоробрів, Хороборів тощо.

В умовах міжусобної боротьби князів під час спроб об'єднати давньоруські землі в єдину державу напередодні татаро-монгольської навали у 1234 р. князь Данило, як пише Галицько-Волинський літопис, “пішов до Володимира (Рюриковича), і рушили вони обидва до Чернігова, і прийшов до них Мстислав Глібович. А звідти пішли вони, грабуючи землю (Чернігівську), і взяли багато городів по Десні. Тоді ж взяли вони і Хоробор, і Сосницю, і Сновськ, і багато інших городів, і прийшли ото знову до Чернігова”²⁰.

Старожили села Хоростець у 60-ті рр. минулого століття твердили, що в 1920 – 1930-х рр. у читальнях осередків “Просвіти”, що були поширені на Галичині, бачили книгу, де містилася згадка про заснування села близько 750 років тому, тобто на початку XIII ст., в княжі часи ще раніше сусіднього Хороброва. Такі свідчення є цілком імовірними. Адже відомі знахідки давньоруських зайків для половиків на захід від названих сіл, про що згадувалося вище. А село Конюхи, що лежить за 8 км на південний-захід від Хоростця, – “найстаріше у Бережанському повіті – бере свій початок ще з передкняжих часів, з VIII століття, і тоді воно

називалося Корсів”, а можливо, Хорсів²¹. Чи не викликає подиву те, що у радіусі 7 – 10 км розташовані три населені пункти, в назвах яких лежить спільний корінь “хор”?

У висвітлюваному контексті розглянемо топонім Хортиця – назву високого гранітного острова на Дніпрі, на якому в давнину, за переказами, знаходилася могутня слов’янська фортеця й капище Перуна із священною дібровою. За словами грецького історика Костянтина Багрянородного, “руси здійснюють свої жертвоприношення, оскільки там ріс величезний дуб. Вони приносять (у жертву) живих півнів, навколо застромлюють стріли, а деякі кладуть шматки хліба, м’яса”²².

Кремезні дуби та священні діброви, червона калина, вепр і півень в українському фольклорі були земними символами бога блискавки, грому й війни Перуна.

Цілком імовірно, що урочище Дубина з криницею, невеличкою річкою, яка протікає через неї, було священним місцем для наших пращурів і там знаходилося дохристиянське капище для жертвоприношення язичницьким богам, найімовірніше Хорсові.

Для такого припущення є кілька назв місцевостей навколо села Хоростець та перекази старожилів, які з ними пов’язані. Так, за 150 – 200 м на схід від описаної криниці в Дубині знаходиться Лиса гора – узвишся у дубовому гаю, яке не було поросле деревами. В українській міфології на лисих горах (переважно біля жертовних криниць) проводили ритуали поховання й жертвоприношення, а також відбувалися купальські “суботки”²³.

Біля Лисої гори, між селами Хоростець і Хоробрів, до людей чіплялася нечиста сила. За розповідями моєї бабусі Марії, її свекор Ілько із сусідом, повертаючись із базару з містечка Кізлів, серед білого дня знайшли на снігу біля Лисої гори маленького баранчика. Подумали, що хтось його загубив, та взяли на сани, примовляючи: “Бідний баранчик, змерз”. Поїхали далі через Хоробрів додому. Коні йшли важко, хропли. Біля місцевості Кібці, де, за переказами, живе дідько, тваринка зіскочила із саней і побігла, а подорожні почули голос: “Бідний баранчик, змерз, змерз”. Їздових охопив великий жах, а із саней ніби скинули величезний вантаж, коні рвонули з місця й помчали додому. Такі випадки були непоодинокими. Після цього у Кібцях і на Лисій горі пройшли церковні хресні ходи, священники відправляли молебні, в обох місцях закопали “Євангелія”, після чого аномалії припинилися.

Південно-західна частина села називається Гора, заселена на рубежі XIX – XX ст. У міфології багатьох народів світу вона наділена сакральними якостями. Гори в уявленні язичників були пов’язані з космічним світом богів та божественних предків і становили один із головних елементів переправи в “інший світ”. У давніх українців був звичай здійснювати на горах похорони²⁴.

З дохристиянським богом вітрів Стрибогом співзвучна назва р. Стрипа, яка тече на схід від села Хоростець. Стрибог – батько вогню, тобто вітер, який роздмухує останній. У народній уяві він розглядався як “володар лютуючої стихії, хаосу, магічних заклять, що можуть обернутися й на зло людям”²⁵. Корінь “стр” означає також швидку течію. Подібно звався Дунай у верхній течії – Істр відповідні – назви мали річки Дністер, Стрий, Істрівка²⁶.

Деякі вчені навіть пов'язують з іменем бога Хорса походження Русі (О. Фомінцин)²⁷. Світанкове сонце праукраїнці називали священним коном. На санскриті він звався рос або кона. Звідси, побудувавши логічну схему еволюції етнонімів, маємо: кона – рос (світлий кінь) – ко – рос – Хо – рс – рос – рось – Русь²⁸.

Є дві основні версії походження назви “Русь”, зазначав В.Й. Борисенко, південна та північна. Перша – пояснює походження цього терміна від відповідного сарматського слова, що означає “світлий”. Ним називалися слов'янізовані нащадки сарматів-роксоланів – росомани. З цією назвою перегукуються назви річок на Подніпров'ї – Рось, Росава, Роставиця і деяких урочищ. Північна версія виводить цей термін від фінської назви шведів (voutsis). Водночас деякі вчені розташовували країну Русь на землях новгородських словен.

Етнополітичним центром росів-русів був трикутник між Дніпром, Россю та Ірпінем. Його населення в VII ст. й очолило процес консолідації слов'янських племен. Уже тоді сучасники називали цей край Руссю²⁹.

Наприкінці VIII ст. – у першій половині IX ст. утворилася праукраїнська держава – Руська земля зі столицею в Києві. Вона об'єднувала племена русів – полян, західних сіверян і древлян. Деякі вчені називають її середньодніпрянською Руссю³⁰. Нею правили прямі нащадки династії Кия. Останніми з них були брати Дір та Аскольд.

Раніше висловлювалися гіпотези (Б.О. Рибаків, М.Ю. Брайчевський) щодо полян як про автохтонне плем'я, “котре поступово, протягом другої половини I тис. н.е., набирало сил і могутності на берегах Дніпра і Росі; до складу полянської спільності входили літописні хорвати, дуліби, бужани, волиняни, уличі й тиверці”³¹.

Численні джерела переконливо свідчать, що назва “Русь” (“русич”, “расен”, “тарсен”, “рос”, “русин”) була досить відомою у період Київської Русі. Вона відбивала історичний процес розвитку слов'янства та вплив цього суперетносу на перебіг світових подій. Про Русь, русів згадують візантійські хроніки (з 852 р.), римські (католицькі) джерела (839 р.), численні арабські пам'ятки.

Ю. Канигін висловив припущення, що термін “Русь” був відомий ще за 1,5 – 2 тисячі років до появи на історичній арені народу рос і його держави й навіть до появи самої назви “слов'яни”. Вчений пов'язує його з країною Аратта, що існувала на території сучасних Полтавської, Чернігівської, Київської областей і далі на захід, охоплюючи все Придністров'я до самого Дунаю³². Ю. Канигін говорить про Русь як про “землю обітовану”, давно втрачену батьківщину для норманів, предки яких прийшли у найдавніші часи з Півдня. На його думку, пришельці залишили там відповідні топоніми, що й сприяло появі норманської теорії походження Русі. Священним (сакральним) коренем самої назви Руської землі (Русі) є санскритські слова “ros”, “rasc”, (світлий, красивий, червоний). Звідси – “red” (англійське), “ronge” (французьке), “rot” (німецьке). Усі ці терміни перекладаються як “червоний”, “ясний”³³. Можливо, не випадковим є назва ще одного сусіднього села – Красна, розташованого за 2 км на схід від Хоростця, на лівому березі р. Стрипа.

В мові кельтів, які джерелом усього живого, символом матері-землі вважали воду, слово “Русь” означало воду. У нас це слово відбито у

назвах річок (Рось у Київській області, Русилівка в Полтавській), а також у слові “русло”, що означає середину річки³⁴.

Не будемо вдаватися в більш як двохсотрічні наукові дискусії про походження назви “Русь”. Зазначимо лише, що після розпаду антсько-полянського об’єднання³⁵ (на середину I тис. н.е. відбувся поділ слов’ян на три групи – південні, західні та східні) їхня етнічна база стала основою, на якій сформувалися місцеві слов’янські народи, у тому числі й український. На території України утворилося вісім племінних союзів, центрами яких ставали “гради”, подібно до Києва.

Друга версія походження назви села Хоростець тісно переплітається з першою і пов’язується з племенами хорватів (VII – VIII ст.). На землях майбутньої Галицької землі залишилися племена білих хорватів, які входили в дулібське племінне об’єднання, а після його розпаду утворили великий союз племен. Походження назви “хорватив” “Велесова книга”, яка описує історію дохристиянської Русі від 650 р. до н.е. до кінця княжіння Аскольда (982 р.), веде від імені одного з полянських князів, засновників Києва – Хорива, ім’я котрого, як бачимо, також пов’язане з коренем “Хор”. Крім Кия, Щека й Хорива у тексті “Велесової книги” знаходимо також ім’я їхнього батька Ора, який правив на Русі перед ними.

В українській міфології Ор – легендарний праотець слов’ян. За переказами, він багато років стояв із піднятими до неба руками та молив Всевишнього, щоб той послав йому синів. Він став батьком Кия, Щека й Хорива³⁶.

“Осе бо Орь – отець іде перед нами, і Кий іде з русами, і Щек веде плем’я своє, а Хорев – хорватів своїх. І Земебог радіє з того, які-то ми внуки божі. Одійшли Хорев і Щек од інших, і переселилися до Карпатських гір, і там інші городи заснували, і торгували з племенами іншими, і багатства мали великі. Се бо вороги напали на нас, і тому відійшли до Кієграда, і до Голуні, і там оселилися, вогні свої палячи до неба, і жертви приносили, дякували богам і такі жертви за нас”³⁷. Один із пагорбів, на якому було засновано місто Київ, називається Хоревия.

Відомий археолог, дослідник давньої історії слов’ян, професор В.Д. Баран зазначає, що сучасний стан археологічних досліджень дозволяє “впевнено говорити про вплив, починаючи з VI ст., частини антського населення на Балкани, а склавів – на Середній та Верхній Дунай і в межиріччя Ельби та Заале, де й зафіксовано їх писемні джерела, а також археологічні пам’ятки. Очевидно, цим пояснюється і наявність спільних племінних назв по обидві сторони Карпат (дністро-волинські, чеські, помпонські дуліби, північно-карпатські, білі чеські хорвати та ін.)³⁸.

Хорватський, як й інший слов’янський союз – дулібський, приблизно в VII ст. розпався, після чого частина племені переселилася на захід і утворила згодом державу Хорватія. Інша ж гілка слов’янських племен білих хорватів залишилася на старому місці та ввійшла до переліку літописця Нестора у “Повісті временних літ”.

Останній писав: “І жили між собою в мирі поляни, древліани, сіверяни, радимичі, в’ятичі і хорвати”³⁹. Під 907 р. хорвати поряд із дулібами й іншим племінним союзом західної гілки східних слов’ян – тиверцями – названі серед союзних київському князеві Олегові племен під час його походу на Візантію⁴⁰.

За два десятки кілометрів на південний-схід від села Хоростець знаходиться село Таурів (Таврів), назва якого, ймовірно, пов'язана з племенем тиверців, які у середині I тис. н.е. створили Тиверію – об'єднання племен, що входило до антського союзу останніх. Після розпаду антського (праслов'янського) об'єднання тиверці разом з хорватами та уличами ввійшли в дулібо-волинянський союз племен⁴¹, створили етнічну основу для формування Галичини, яка стала духовним коренем Київської Русі, потім України⁴².

Цілком правомірним виглядає припущення В. Барана про те, що само-назва місцевих народів походила від іранського слова “анти” (окраїнні), яка згодом трансформувалась у назви “Україна”, “українці”⁴³. Але навряд чи можна називати антив жителями “окраїни”. Дотримуємося при цьому трактування С. Шелухіним терміна “Україна” як “край”, “країна”, тобто окрема, “вкраян”, “украяна” – відрізана частина землі, окрема територія. У цьому разі етнонім “анти” повинен означати “краяни”, “окраяни”, “україняни”, тобто жителі “краю”, “країни”, “україни”. Це щось подібне до тлумачення змісту українського слова “окраєць”, який означає “відрізану”, “украєну”, “вкраєну” частину цілої хлібини.

Проведемо аналогію з етнонімом “хорвати”. Костянтин Багрянородний для середини X ст. виводить назву “хорвати” від грецького слова “хора” – край, земля. Відповідно “хорвати” – це жителі певного краю, окремої землі, але аж ніяк не окраїни. Північно-Карпатський регіон, де вони мешкали, ніколи не входив до складу Візантійської імперії й тому не міг бути її окраїною, так само як і землі антив на час і згадки про них не були окраїною іраномовних кочовиків. Російський археолог В.В. Седов пов'язує походження останніх з антами⁴⁴.

Старослов'янські назви “край”, “країна” були сприйняті як іраномовними, так і грекомовними авторами, а похідні від них етноніми “окраїняни”, “україняни” застосовувалися для позначення жителів пізніших українських земель. Старослов'янські поняття “край”, “країна”, “окраїняни”, “україняни” органічно вписалися в національну свідомість предків українців, використовувалися ними як у повсякденному житті, так й у відносинах із зарубіжним світом, видозмінювались, але ніколи не переривалися та пізніше набрали звичних для нас форм “Україна”, “українці”.

Багато з того, що висловлено в статті, є лише гіпотезами, “але ж і вся праісторія загалом є сукупністю більш чи менш вірогідних гіпотез”⁴⁵.

Існують також різні гіпотези походження назви села Хоростець. В основі їх лежить добре, хороше, світле, сонячне начало. Кожна з них має право на існування, заслуговує подальшого вивчення.

Легко проводити історичні дослідження, коли є встановлена загальноприйнята наукова концепція. Особливо це характерно для тих країн, державність яких не переривалася на довгий час. Україна, на жаль, до них не належить. Тому їй і нині треба вибудовувати системні підходи в науці, у тому числі й історичній, створювати свою міфологему. Цілком очевидно, що позитивістський етап розвитку історичної науки ще не закінчився, йде нагромадження джерельного матеріалу, аналітичних праць. Важко сказати, що в історичному ланцюгу є головним, а що другорядним. Іноді істина міститься якраз в одному відсотковій інформації,

яка відкривається дослідникові останньою. Актуальність означеного підходу якраз і полягає у тому, що й нині з мапи України щезають села, інші переходять до розряду неперспективних. Тому, на нашу думку, треба не втратити їх для науки, насамперед краєзнавчої, як соціально-культурну структуру України, котра живила духовність, давала морально-етичну та культурно-мовну потенцію українському суспільству. Що ми, власне, і видно на історичному прикладі села Хоростець, яке займає чільне місце на історичній та міфологічній карті України.

Дуже хотілося б, щоб його історичний розвиток, як й інших сіл, на сьогоднішньому етапі органічно впливав в розвиток незалежної України, бо саме із збереженням, відродженням і розвитком останніх пов'язаний національно-культурний та соціально-економічний ренесанс держави.

Вважаємо, що вивчення топонімів, гідронімів, етнічних, міфологічних, лінгвістичних й інших понять, допоможе глибше висвітлити історію України загалом. Запропонована стаття – це один із конкретних матеріалів у контексті державної програми розвитку краєзнавства, яку прийняв Кабінет міністрів України на період до 2010 р.

-
- 1 **Павло Олійник**. Зошит. - К., 1995. - С.19.
 - 2 **Крип'якевич І.** Коротка історія Зборова до початку XIX в. - Львів, 1929. - С.4 - 5.
 - 3 Див. **Брайчевський М.Ю.** Утвердження християнства на Русі. - 1988. - С.113.
 - 4 **Толочко О.П., Толочко П.П.** Київська Русь. - К., 1998. - Т.4. - С.264.
 - 5 Історія міст і сіл УРСР. Тернопільська область. - К., 1972. - С. 12.
 - 6 Літопис руський. - 1989. - С.68.
 - 7 Там само. - С.47.
 - 8 Див.: **Войтович В.** Українська міфологія. - К., 2002. - С.565.
 - 9 Давня історія України: У 3-х т. - К., 2000. - Т.3. - С.182.
 - 10 **Баладин Р.К.** Сто великих богів. - М., 2003. - С.386.
 - 11 **Членов А.М.** Шестибожжя князя Володимира // Укр. іст. журн. - 1971. - № 8. - С.110.
 - 12 **Іванченко М.Г.** Таємниця нашої прадавнини. - К.; 2000. - С.103.
 - 13 **Войтович В.** Назв. праця. - С.564.
 - 14 Великий тлумачний словник сучасної української мови. - К., 2003. - С.1351.
 - 15 **Коваль А.П.** Знайомі незнайомці. Походження назв поселень України. - К, 2001. - С. 206; **Іванченко М.Г.** Назв. праця. - С. 72- 73.
 - 16 **Андрусишин Б., Борисенко В.** Антсько-полянський союз племен // Наукові записки (історичні науки). - К., 2001. - С.8-11.
 - 17 **Борисенко В.Й.** Курс української історії. - К., 1996. - С.34.
 - 18 Літопис руський. - С.575.
 - 19 Там само. - С.259.
 - 20 Літопис руський. - С.391.
 - 21 **Павло Олійник**. Назв. праця. - С.19.
 - 22 Славянская энциклопедия. - М., 2002. - С.627.
 - 23 **Войтович В.** Назв. праця. - С.277.
 - 24 Там само. - С.112.
 - 25 Історія релігії в Україні. - Т.1. - С.20.
 - 26 **Іванченко М.Г.** Назв. праця. - С.85.
 - 27 **Фоминцын А.С.** Божества древних славян. - СПб., 1995. - 369 с.
 - 28 **Іванченко М.Г.** Назв. праця. - С.73.
 - 29 **Борисенко В.** Утворення праукраїнської держави зі столицею у Києві // Наукові записки. Історичні науки. - К., 2002. - Вип.45. - С. 192.

-
- 30 Див.: *Андрусишин Б.І., Борисенко В.Й.* Творці Середньодніпровської Русі// Пульсар, Науково-популярний журнал. - 2000. - № 9. - С. 68-70.
- 31 Етнічна історія давньої України. Колективна монографія. - К., 200. - С.209.
- 32 *Капигін Ю.* Шлях аріїв. К., 2002. - С.142.
- 33 Там само. - С.184, 186.
- 34 Історія релігії в Україні: У 10-ти т. - К., 1996. - Т.1. - С.76.
- 35 *Андрусишин Б., Борисенко В.* Антсько-полянський союз племен // Наукові записки (історичні науки). - К., 2001. - Вип. 38. - С.8-11.
- 36 *Войтович В.* Назв. праця. - С.348.
- 37 Велесова книга: Легенди. Міти. Думи. Скрижалі буття українського народу. I тис. до н.е. - I тис. н.е. - Індоевропа. - 7502 (1994). - Кн. 1 - 4. - С.122 - 123.
- 38 *Баран В.Д.* Давні слов'яни. - К., 1998. - С.213.
- 39 Літопис руський. - С.8.
- 40 Там само. - С.16.
- 41 *Баран В.Д.* Назв. праця. - С.122.
- 42 *Капигін Ю.* Назв. праця. - С.270.
- 43 Див. *Баран В.Д.* Назв. праця. - С.216 - 218.
- 44 Там само. - С.126.
- 45 Етнічна історія Давньої України. - С.44.

